

بسمه تعالی

مرامنامه اخلاقی نشریات علمی به همت پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی به کوشش جناب آقای دکتر حمیدرضا آیت‌اللهی و توسط ایشان در پاییز سال ۱۳۹۲ تنظیم و تهیه شده است. نشریه مهندسی شیمی ایران مطالب درج‌شده در آن نوشتار را با کسب اجازه از آن پژوهشگاه محترم در دو شماره پیاپی نشریه به منظور آشنایی بیشتر خوانندگان با این اصول اخلاقی و احترام و اجرای موارد یادشده درج می‌نماید.

سردبیر

مرامنامه اخلاق حرفه‌ای در نشریات علمی ایران

قسمت اول

تهیه‌کننده: سیدآیت‌الله میرزایی

عضو هیأت علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پیام نگار: ayatmir@yahoo.com

سپس خلاصه‌ای از وظایف و مسئولیت‌های اخلاقی عناصر و ارکان نشریات علمی عرضه می‌شود و در پایان پیشنهادهایی برای رعایت هنجارها و قواعد نشر علمی اخلاقمند و توجه به مسئولیت‌های حرفه‌ای در نشریات علمی ارائه می‌شود.

تعریف مفاهیم

پیش از طرح مسئولیت‌ها، تعهدات و وظایف اخلاقی کنشگران دخیل در نشریات علمی و بحث درباره آنها، لازم است برخی مفاهیم کلیدی و اساسی بحث از جمله اخلاق نشر علمی، نشریه معتبر، نشریه علمی - پژوهشی و ترویجی، همتراز‌خوانی، سردبیر، مدیر مسئول، هیئت تحریریه، داور و نویسنده تعریف شوند.

اخلاق نشر علمی: اخلاق نشر علمی از نگارش یک اثر آغاز می‌شود که خود برخاسته از اندیشه‌ای است که ذهن یک فرد را به خود مشغول می‌دارد و این اندیشه به‌گونه‌ای روشمند محک می‌خورد و به‌منظور ارائه آن به دیگران در قالبی خاص شکل می‌گیرد و عرضه می‌شود (حری، ۱۳۹۰: ۳). اخلاق نشر یافته‌های علمی آن است که

در سال‌های اخیر، به موازات توسعه کمی علم در ایران، ضرورت پرداختن به کیفیت دانش منتشرشده نیز اهمیت بیشتری یافته است. این مهم میسر نمی‌شود مگر اینکه به فضای اخلاقی و هنجاری تولید و ترویج علم توجه شود. از این میان، نشریات علمی مهم‌ترین محل اطلاع‌رسانی و نشر یافته‌ها و نتایج علمی تلقی می‌شوند. نشریات علمی، به‌باری سیستم همتراز‌خوانی^۱ و اجزا و عناصر درگیر در آن (نویسنده، سردبیر، هیأت تحریریه، داوران و مدیر مسئول و مدیر داخلی نشریه علمی)، به‌مثابه دروازه‌بانان دانش^۲ تلقی می‌شوند که در تأیید نشر دانش معتبر و صحیح، نقشی اساسی دارند. اجرای درست فرایند همتراز‌خوانی، مستلزم آشنایی و آگاهی عناصر یادشده با وظایف، مسئولیت‌ها و تعهدات اخلاقی خود است. در این نوشتار به‌اختصار درباره اهمیت موضوع اخلاق نشر و لزوم رعایت هنجارهای اخلاق حرفه‌ای در نشریات معتبر علمی و برخی از وظایف و تعهدات حرفه‌ای عناصر دخیل در فرایند همتراز‌خوانی بحث می‌شود. در آغاز، به تعاریف برخی از مفاهیم پرکاربرد در این زمینه توجه می‌شود،

1. Peer review
2. Gatekeepers of knowledge

«پژوهشگر در گزارش تحقیق خود همواره احتمال خطای خود را مدنظر داشته باشد و در بیان یافته‌های پژوهشی خود به این نکته واقف باشد» (اسلامی اردکانی، ۱۳۹۰: ۱۴۶)؛ و به این ترتیب، وفاداری خود را در قبال ارزش‌های اخلاقی حقیقت، صداقت و شجاعت نشان دهد (همان، ص ۱۵۲). در این نوشتار، اخلاق نشر علمی، مجموعه‌ای از قواعد و ضوابط ایجابی و سلبی مورد توافق جامعه علمی است که کنشگران حوزه نشر، در فرایند نشر علم، به رعایت آنها ملزم و متعهدند.

نشریه معتبر: آن دسته از نشریات (علمی - پژوهشی) و (علمی - ترویجی) دارای مجوز از دبیرخانه کمیسیون بررسی نشریات علمی کشور وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و نشریات وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی هستند که در پایگاه‌های استنادی نشریات معتبر نمایه شده‌اند.^۱ بنابراین تعریف ارائه‌شده دبیرخانه کمیسیون بررسی نشریات علمی کشور:

نشریه علمی - پژوهشی: به نشریاتی اطلاق می‌شود که در مقاله‌های آن، یافته‌های جدید علمی حاصل از طرح‌های پژوهشی، پایان‌نامه‌ها و رساله‌های تحصیلی از نوع پژوهش‌های بنیادی، کاربردی، تحلیلی، انتقادی، توسعه‌ای، نقد و بررسی علمی کتاب، نظریه یا روش جدید در حل مسایل یا توسعه علم یا فناوری که از دو ویژگی اصالت و ابداع برخوردار باشد، با هدف پیشبرد مرزهای علمی و فناوری ارائه می‌شود.

نشریه علمی - ترویجی: به نشریاتی اطلاق می‌شود که در مقاله‌های تخصصی آن، آگاهی‌های علمی درمیان جامعه علمی مربوط معرفی، ترویج و بسط داده می‌شود، و سطح آگاهی‌ها و دانش ارتقا می‌یابد و [جامعه علمی] با مفاهیم جدید علمی آشنا می‌شود تا دانش بشری اشاعه و نگرش عالمانه به جهان پیرامونی تقویت شود.

همتراز خوانی: همتراز خوانی، ارزیابی انتقادی و سازنده از دست‌نوشته‌های^۲ ارائه‌شده به مجلات است که افراد متخصص و همتراز با نویسندگان دست‌نوشته انجام می‌دهند. (میرزایی و همکاران، ۱۳۸۵).

مدیر مسئول: برطبق تعریف دبیرخانه کمیسیون بررسی نشریات علمی کشور، مدیر مسئول، بالاترین شخصیت حقیقی یک نشریه است که کلیه مسئولیت‌های حقوقی و اجرایی نشریه را برعهده دارد. **سردبیر:** براساس تعریف دبیرخانه کمیسیون بررسی نشریات علمی کشور سردبیر، شخصیت علمی و متخصص در حوزه علمی مرتبط با موضوع یک نشریه است که مسئولیت تمشیت امور علمی و محتوایی نشریه را برعهده دارد؛ از جمله: بررسی اولیه و غربالگری مقالات و طرح آنها در گروه دبیران، نحوه تدوین مقالات قابل چاپ و ارائه گواهی تاییدیه مقالات.

نویسنده: به کسی گفته می‌شود که در تولید یک اثر منتشرشده مشارکت فکری جدی و اساسی داشته باشد.

هیئت تحریریه: بنابه تعریف دبیرخانه کمیسیون بررسی نشریات علمی کشور، هیأت تحریریه، گروهی از افراد متخصص در حوزه علمی مرتبط با موضوع نشریه است که درباره سیاستگذاری علمی نشریه تصمیم‌گیری می‌کنند. تعیین داوران هر مقاله و بررسی نتایج داوری و تأیید نهایی مقاله نیز از وظایف هیأت تحریریه است.

داور: در فرهنگ پیوسته علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی^۳، داور کارشناس یا صاحب‌نظری است که حوزه تخصصی‌اش مرتبط با موضوع تخصصی یک کتاب یا مقاله و معمولاً همتراز با پدیدآورنده مقاله یا کتابی است که سردبیر نشریه یا ناشر قبل از نشر آن را برای اظهارنظر نزد وی می‌فرستد (رایتز^۴، ۲۰۰۰). استیج^۵ نیز داور را «دروازه‌بانی» تلقی می‌کند که وظیفه اصلی‌اش قضاوت درباره کیفیت یک مقاله به‌منظور چاپ در یک نشریه است. برای رسیدن به این مهم، داور باید دانشی کلی داشته باشد از تمامی متونی که در حوزه موضوعی مقاله منتشر شده است (استیج، ۱۹۸۳). بنابراین، داوران متخصصانی هستند که در رشته و حوزه تخصصی خود صاحب‌نظرند و از نظر سطح تخصص هم‌سنگ با نویسندگان مقالات محسوب می‌شوند (علیدوستی و همکاران، ۱۳۸۷).

مقدمه

علم زمانی ملاک و معیار داوری قرار می‌گیرد که نشر یابد. گفته می‌شود «در نظام‌های دینی، انگیزه نوشتن، کسب رضایت خالق و

۱. برخی نشریات معتبر در جامعه علمی هستند که در چهارچوب تعریف ارائه‌شده قرار نمی‌گیرند.

۲. منظور از دست‌نوشته (manuscript)، پیش‌نویسی است که هنوز به‌چاپ نرسیده است. پس از چاپ دست‌نوشته در نشریات علمی، مجموعه مقالات و... پیش‌نویس هویت مقاله پیدا می‌کند.

3. Online Dictionary Library and Information Science = ODLIS
4. Reitz, Joan M.
5. Stieg, Margaret F.

و فناوری»، صدور مجوز دفاع از پایان‌نامه و اتمام مقطع دکتری تخصصی و در مواردی کارشناسی‌ارشد و نیز احتساب نمره مقاله برگرفته از پایان‌نامه در نمره کل، ورود به دوره دکتری تخصصی، بدون شرکت در آزمون ورودی با داشتن دست‌کم دو مقاله در نشریات علمی معتبر به همراه معدل ۱۷ و ضرورت چاپ مقاله از پروژه‌های تحقیقاتی در مراکز پژوهشی، نمونه‌هایی از این کارکردهای چندگانه است. نگاهی به تنوع کارکردی نشریات علمی در ایران، ضرورت توجه به لزوم رعایت اخلاق حرفه‌ای در سازمان نشریات علمی را بیشتر کرده است.

یکی از راه‌های رعایت نظام‌مند اخلاق حرفه‌ای در نشریات علمی، استفاده از سیستم هم‌ترازخوانی و تقویت آن است.

سیستم هم‌ترازخوانی، ابتکاری است که نهاد علم به جهت حفظ و ارتقای کیفیت دانش انتشاریافته، به آن دست یافته است. در صورت اجرای درست این سیستم، نه تنها امکان نشر دانش نامعتبر به حداقل می‌رسد، بلکه ضمانتی برای رعایت هنجارهای حرفه‌ای مورد توافق جامعه علمی در نشر علم نیز می‌شود. هیچ شکی وجود ندارد که سیستم هم‌ترازخوانی، ارزش آموزشی زیادی برای نویسندگان، داوران و سردبیران دارد. این سیستم برای خوانندگان مجلات هم ارزشمند است، چراکه نگران خواندن مقالات نامناسب و غیراستاندارد نخواهند بود؛ ولی به هر حال امکان دارد که با اجرای ضعیف، به ایجاد یک سری مشکلات در راه انتشار مقالات منجر شود (ویلیامسون^۲، ۲۰۰۳: ۱۵-۲۰). از آنجا که «شهرت و وجهه سازمانی اعضای هیئت علمی نیز در اکثر موارد بسته به تعداد مقالات منتشرشده آنها در مجلاتی است که دارای سیستم هم‌ترازخوانی هستند» (هرنان^۳ و شووارز^۴، ۲۰۰۳: ۳۵۹-۳۶۱)، این موضوع اهمیت بیشتری هم می‌یابد. در بعضی از نوشتارها، این «سیستم جزء حیاتی و قلب فرایند کلی انتشارات معرفی شده است، که موجب ایجاد ارزش افزوده در مقالات منتشرشده می‌شود» (بنوس^۵ و همکاران، ۲۰۰۳: ۴۷-۵۲؛ کویلیو^۶ و لافورگ^۷، ۲۰۰۰). با این حال باید توجه داشت که کیفیت خود سیستم هم‌ترازخوانی نیز به آشنایی عناصر دخیل در این فرایند و نحوه اجرای آن در نشریات بستگی دارد.

خدمت به خلق» است (حری، ۱۳۹۰: ۴) که همان مصداق بیان حضرت علی(ع) است یعنی «زکاة العلم نشره» (زکات علم، نشر آن است). در جوامع علمی نیز داوری علمی بر نشر علمی گذاشته شده است. کتاب، نشریه، پایان‌نامه، ... محمل‌هایی برای نشر علم هستند. نشریات علمی به‌عنوان مهم‌ترین محمل اطلاع‌رسانی یافته‌ها و دستاوردهای نوین علمی به‌مثابه دروازه‌های دانش تلقی می‌شوند که با «کنترل کیفیت اطلاعات منتشرشده، [زمینه] اشاعه اطلاعات صحیح و معتبر» را فراهم می‌سازد (علیدوستی و همکاران، ۱۳۸۷: ۲).

در سال‌های اخیر، هم‌زمان با توسعه کمی دانش در ایران و افزایش تعداد نشریات علمی معتبر^۱ زیر نظر دبیرخانه کمیسیون بررسی نشریات علمی کشور، ضرورت توجه به کیفیت علمی مقالات منتشرشده در این نشریات بیش از پیش اهمیت یافته است. افزودن کیفیت علمی مقالات منتشرشده نیز میسر نیست مگر در توجه به فضای هنجاری و اخلاقی و رعایت اخلاق حرفه‌ای در تولید و ترویج علم. رعایت اخلاق حرفه‌ای ضمن اینکه به تولید علم معتبر یاری می‌رساند، فضای قابل اعتمادی برای فعالیت‌های علمی فراهم می‌سازد و اقبال عمومی به علم و دستاوردهای علمی را نیز در پی دارد. پرواضح است که «توسعه منش ضد اخلاق در بین دانشمندان و محققان» ممکن است «بی‌اعتمادی را به یافته‌ها و مقالات علمی» دامن بزند (کیانپور راد و حجازی، ۱۳۸۳: ۷۷-۷۱). با نگاهی فرایندی به تولید علم می‌توان دریافت که از تولید تا انتشار یافته‌ها و نتایج علمی با مجموعه‌ای از کنش‌های حرفه‌ای سروکار داریم که در فرایند توسعه علم اهمیت دارند. در این میان، نشر علم به‌عنوان مرحله‌ای مهم در این فرایند، تابع قواعد و هنجارهای خاصی است و کنشگران علمی به رعایت هنجارهای حرفه‌ای علم به‌هنگام اطلاع‌رسانی و نشر یافته‌ها، نتایج و مدعیات خود ملزم‌اند.

اهمیت نشریات علمی در ایران به دلیل پیوند آنها با منافع حرفه‌ای و شغلی افراد نیز باعث شده است که نشریات علمی کارکردهای چندگانه‌ای بیابند. در ایران، چاپ مقاله در نشریات علمی معتبر برای ارتقای اعضای هیئت علمی مطابق آیین‌نامه «وزارت علوم، تحقیقات،

2. Williamson, A.
3. Hernon, P.
4. Schwartz, C.
5. Benos, D. J.
6. Coelio
7. Laforg

۱. تا مردادماه ۱۳۹۲، برای بیش از ۹۴۷ مجله علمی - پژوهشی و علمی - ترویجی در حوزه‌های پنج‌گانه علمی علوم انسانی، علوم پایه، فنی و مهندسی، کشاورزی و هنر از کمیسیون نشریات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری مجوز نشر دریافت شده است. البته این آمار همچنان در حال تغییر است.

مدیران مسئول، سردبیران، اعضای هیأت تحریریه، داوران، دستیاران/ دستیاران سردبیر و مدیران داخلی و در مواردی کادر اجرایی و نویسندگان نشریه علمی، عناصر تشکیل‌دهنده سیستم همترازخوانی هستند. برای حفظ و ارتقای کیفیت سیستم همترازخوانی نشریه و در نتیجه دانش نشریافته، نه تنها آشنایی بلکه رعایت هنجارهای حرفه‌ای توسط هر کدام از عناصر یادشده ضروری است (← میرزایی و همکاران، ۱۳۸۵؛ علیدوستی و همکاران، ۱۳۸۷؛ ابوبی اردکان^۱ و همکاران، ۲۰۱۱؛ ابوبی اردکان و همکاران، ۲۰۱۲). بنابراین، لازمه اجرای درست این سیستم علاوه بر تخصص عناصر و ارکان درگیر با حوزه موضوعی نشریه علمی، آگاهی به وظایف، مسئولیت‌ها و تعهدات اخلاقی در ارتباط با ذی‌نفعان نشریه است.

هر چه ارکان و عناصر دخیل در نشریه نقش پررنگ‌تری در فرایند داوری و سیستم همترازخوانی داشته باشند، مسئولیت‌های اخلاقی بیشتری نیز متوجه آنان است. اگر سیستم همترازخوانی را همانند دروازه دانش تلقی کنیم، عناصر دخیل در فرایند داوری دست‌نوشته‌های علمی به‌منزله دروازه‌بانان دانش هستند که درکنار وظایف حرفه‌ای، برخی مسئولیت‌های اخلاقی را نیز برعهده دارند، به‌ویژه رعایت حقوق نویسندگان و مخاطبان نشریه برعهده عناصر حقیقی و حقوقی دخیل در این فرایند است. از آنجا که هر کنش علمی و اجرایی در فرایند همترازخوانی نشریات علمی با الزام رعایت اخلاق حرفه‌ای همراه است، انتظار می‌رود مدیر مسئول، سردبیر و دستیارانش، اعضای هیأت تحریریه، داوران، نویسندگان و کادر اجرایی یک نشریه علمی شخصیتی متواضع و فروتن، امانت‌دار، منضبط، خیرخواه، صادق، شکیبا، منصف و بی‌طرف، سختکوش و آزاداندیش داشته باشند؛ همچنین انتظار می‌رود ارکان و عناصر یک نشریه علمی - اعم از مدیر مسئول، سردبیر و دستیارانش، اعضای هیأت تحریریه، داوران، نویسندگان و کادر اجرایی - به‌لحاظ حرفه‌ای در حوزه موضوعی نشریه متخصص و صاحب‌نظر، مسئولیت‌پذیر و پاسخگو، اهل مشارکت و همکاری، حقیقت‌جو، و پایبند به رعایت حقوق دیگران باشند (← میرزایی و قاراخانی، ۱۳۹۱) این موضوع به‌ویژه در مورد سردبیر و اعضای تحریریه و داوران اهمیت بیشتری دارد.

در ادامه، مسئولیت‌های اخلاقی هر کدام از عناصر و ارکان اصلی یک نشریه علمی که نقش مهمی در دروازه‌بانی دانش دارند، معرفی و

1. Abooyee Ardakan, M.

سعی می‌شود با برشمردن سیاهه‌ای از مسئولیت‌ها و تعهدات اخلاقی آنها، زمینه تنظیم مرامنامه‌های اخلاقی با گردآوردن کدهای اخلاقی برای هر کدام فراهم شود.

اخلاقنامه مدیران مسئول نشریات علمی

مدیران مسئول نشریات علمی با توجه به مسئولیت قانونی و حقوقی خود، نقش و وظایف مهمی به‌ویژه در پیگیری امور اجرایی و حقوقی نشریات علمی دارند. در واقع، تمامی مسئولیت حقوقی یک نشریه علمی برعهده مدیر مسئول آن است. براساس آیین‌نامه مورخ بهمن‌ماه ۱۳۹۰ دبیرخانه کمیسیون بررسی نشریات علمی کشور، «مدیر مسئول بالاترین شخصیت حقیقی یک نشریه [است] که کلیه مسئولیت‌های حقوقی و اجرایی نشریه را برعهده دارد»؛ و براساس تبصره ۴ ماده ۹ قانون مطبوعات، «مسئولیت یکایک مطالبی که در نشریه به‌چاپ می‌رسد و دیگر امور در رابطه با نشریه به‌عهده مدیر مسئول خواهد بود» (← اسماعیلی، ۱۳۷۵)، چراکه تعیین اهداف کلی، تهیه و تنظیم آیین‌نامه‌های داخلی و اجرایی نشریه، استعمار نشریه، به‌روزرودن نشریه، تأمین منابع مالی و انسانی، هدایت و نظارت بر حسن اجرای امور نشریه و تأیید درستی فعالیت‌های نشریه برعهده آنها است. همچنین گفته شده است که وظیفه مدیر مسئول انجام «هر نوع اقدام لازم جهت نشریه به‌جز وظایفی است که در صلاحیت سردبیر و هیأت تحریریه است» (← تارنمای دانشگاه فردوسی مشهد، بی‌تا)، بنابراین انتظار می‌رود اهداف اساسی نشریه را با همکاری بخش علمی نشریه (هیئت تحریریه و سردبیر) تدوین کند. با الهام از تقسیم‌بندی میرزایی و قاراخانی در خصوص اخلاق نشر علمی، مدیران مسئول نشریات هم همانند سایر کنشگران علم دو وظیفه اخلاقی و علمی توأم با یکدیگر دارند (← میرزایی و قاراخانی، ۱۳۹۱) و لذا لازم است مدیران مسئول نشریات هم از نظر ویژگی‌های شخصیتی و هم از نظر ویژگی‌های حرفه‌ای اخلاقمند باشند و همواره به موارد زیر توجه کنند:

- رعایت هنجارهای حرفه‌ای در تدوین اهداف کلی نشریه؛
- پایبندی به اهداف کلی نشریه؛
- پایبندی به قلمرو موضوعی نشریه؛
- توجه به دسترسی آزاد اطلاعات؛
- شفافیت در اطلاع‌رسانی امور نشریه به‌ویژه فرایند داوری

- پاسخگویی؛
 - مسئولیت‌پذیری؛
 - امانت‌داری؛
 - دفاع از آزادی اندیشه و مقابله با سانسور؛
 - پایبندی به اصل بی‌طرفی و انصاف؛
 - عدم دخالت در فرایند داوری علمی مقالات؛
 - پایبندی به اصل شایسته‌سالاری در انتخاب سردبیر، هیئت تحریریه،
 داوران و مدیر داخلی و کادر اجرایی نشریه؛
 - عدم دخالت در تصمیمات علمی تحریریه و سردبیر نشریه؛
 - رعایت حقوق مادی و معنوی نویسندگان، سردبیر، هیئت تحریریه،
 داوران و دست‌اندرکاران اجرایی و مدیریتی.
 بر این فهرست می‌توان موارد دیگری را افزود؛ همچنین می‌توان
 دسته‌بندی کدهای اخلاقی را برحسب سلبی یا ایجابی بودن دنبال
 کرد. بنابراین، با ارجاع به تعریف اخلاق نشر علمی، مدیر مسئول یک
 نشریه به رعایت قواعد و ضوابط ایجابی و سلبی موردتوافق جامعه
 علمی در فرایند نشر علمی ملزم و متعهد است.

اخلاقنامه سردبیران و اعضای هیئت تحریریه نشریات علمی

سردبیران و اعضای هیئت تحریریه نشریات علمی، نقش مهمی در
 پیگیری اهداف علمی و قلمرو موضوعی نشریه دارند. تقریباً تمامی
 مسئولیت‌های موجود در فرایند داوری و همترازخوانی نشریه برعهده
 سردبیر و هیئت تحریریه است و از این رو سردبیر و هیئت تحریریه
 محور تمامی فعالیت‌ها و کنش‌های رخ داده و رکن اصلی یک نشریه
 علمی تلقی می‌شوند.

وجود هیئت تحریریه در نشریات علمی، بنا به دلایل زیر ضروری
 است:

سیاست‌گذاری، داوری، بررسی مشکلات اخلاقی، شرکت در جلسات
 هیئت تحریریه، حمایت از مقالات برای انتشار در نشریه، سازماندهی
 داوران و پذیرش نقش‌های گوناگون با توجه به نیازهای نشریه یا
 سردبیر، وجهه‌ای که به نشریه و رشته تخصصی آنها می‌دهند،
 همکاری در داوری و مشاوره به سردبیر، و اینکه اعضای هیأت
 تحریریه به‌عنوان حامیان نشریه در نظر گرفته می‌شوند (ولر، ۲۰۰۱:
 ۸۲).

براساس نتایج پژوهشی در ایران، اعضای هیئت تحریریه نقش بسیار

1. Weller, A. C.

- توجه به اهداف اصلی نشریه و تلاش برای رسیدن به آنها؛

- انتخاب داوران شایسته از طریق:

الف - توجه به تبحر علمی، رشته و مرتبه دانشگاهی داوران،

ب - توجه به تجربه کاری و علمی داوران،

ج - توجه به توانایی و التزام اخلاقی داوران،

د - پرهیز از هرگونه تبعیض و سوگیری‌های غیراخلاقی (سن،

جنس، ملیت، دین، ...) در خصوص داوران،

و - مشورت با اعضای هیأت تحریریه و دیگر افراد شایسته و قابل اعتماد برای انتخاب داوران،

ز - ثبت و آرشیو اسناد داوری مقالات به‌عنوان اسناد علمی؛

- ارزیابی و دقت در ارسال نظرهای داوران و سنجش صحت آنها؛
- استقبال از ارزیابی‌های عمیق و مستدل و برخورد با ارزیابی‌های مغرضانه و بی‌اساس و تحقیرآمیز؛
- جدی‌گرفتن گزارش‌های داوران درباره‌ی خلاف‌کاری، تقلب، سرقت‌های ادبی و دیگر ناراستی‌های اخلاقی؛
- دادن فرصت پاسخگویی به نویسندگانی که داوران، آنها را به هنجارشکنی اخلاقی متهم کرده‌اند؛
- توجه به زمان ارزیابی و پی‌گیری‌های لازم جهت داوری به‌موقع مقالات؛
- رعایت محرمانه بودن و رازداری درخصوص نویسندگان و داوران و محتوای نوشته‌های آنان؛

- نظارت بر داوری‌های سطحی و ضعیف؛

- پی‌گیری حقوق مادی و معنوی نویسندگان و داوران؛

- جلوگیری از بروز تضاد منافع در روند داوری، و توجه به هرگونه ارتباط شخصی، تجاری، دانشگاهی و خصوصاً مالی که ممکن است به‌طور بالقوه بر نشر مقالات ارائه‌شده تأثیر بگذارد (در چنین شرایطی باید نویسندگان این رابطه را در مقاله ذکر کنند)؛
- انتشار شفاف گزارش عملکرد علمی نشریه، اعم از فرایند داوری و نحوه‌ی انتخاب داوران؛

- جلوگیری از چاپ مقالات با موضوعات نزدیک به هم و تکراری مگر اینکه؛

الف - لازم باشد دوباره تأیید یا در برهه‌ی زمانی دیگر تکرار شود،

ب - مقاله قبلاً به زبان دیگر و یا با جامعه‌ی تحقیق متفاوتی انجام شده باشد،

ج - (در موارد «الف» و «ب» باید جزئیات کامل مقاله‌های قبلی در مقاله جدید درج شود)؛

- مشارکت جدی و مسئولانه‌ی اعضای هیأت تحریریه در جلسات تصمیم‌گیری نشریه.

بر این فهرست می‌توان موارد بیشتری را افزود؛ همچنین می‌توان دسته‌بندی کدهای اخلاقی را برحسب سلبی یا ایجابی بودن دنبال کرد. بنابراین با توجه به تعریف اخلاق نشر علمی، سردبیر و اعضای

هیأت تحریریه نشریه به رعایت قواعد و ضوابط ایجابی و سلبی موردتوافق جامعه علمی در فرایند نشر علمی ملزم و متعهدند.

کتابنامه

- [۱] ابن‌خلدون، عبدالرحمان (۱۳۹۰). مقدمه ابن‌خلدون، جلد دوم، نشرالکترونیک. تاریخ دسترسی ۱۰ اردیبهشت ۱۳۸۹ از [تارنمای Ketabnak.com](http://Ketabnak.com).
- [۲] ابویی اردکان، محمد، سید آیت‌الله میرزایی (۱۳۸۹). «داوران و اخلاق داوری در مجله‌های علمی ایران»، فصلنامه اخلاق علوم و فناوری، سال پنجم، شماره‌های ۱ و ۲، ص. ۴۷-۳۶.
- [۳] اسلامی اردکانی، سیدحسین (۱۳۹۰). «درآمدی بر اخلاق پژوهش در علوم انسانی و اسلامی»، در اخلاق پژوهش: مبانی و مسائل، به‌کوشش محسن جواد، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- [۴] اسماعیلی، محسن (۱۳۷۵). «شرایط و وظایف مدیر مسئول»، رسانه، ش ۲۸.
- [۵] حرری، عباس (۱۳۹۰). اخلاق انتشارات علمی، تهران: انتشارات تخت‌جمشید.
- [۶] دانشگاه فردوسی مشهد (بی‌تا). مجموعه‌قوانین و مقررات پژوهشی و فناوری، نمونه: اساسنامه مجلات علمی، دسترسی http://vcr.um.ac.ir/upfiles/vcr_rules/6f104.htm، تاریخ دسترسی: ۱۳۹۲/۰۵/۰۹.
- [۷] علیدوستی، سیروس، محمد ابویی‌اردکان، سید آیت‌الله میرزایی و فاطمه شیخ‌شعاعی (۱۳۸۷). «بررسی وضعیت فرایند داوری مقالات در مجلات علمی معتبر ایران»، پژوهشگاه ملی اطلاعات و مدارک علمی ایران (ایرانداک)، طرح پژوهشی.
- [۸] قراملکی، احد فرامرزی (۱۳۸۸-۱۳۸۹). «اخلاق داوری علمی»، فصلنامه علمی - پژوهشی راهبرد فرهنگ، سال دوم، شماره ۸، زمستان، سال سوم، ش ۹، بهار، ص ۷-۱۹.
- [۹] کمیسیون نشریات علمی کشور (۱۳۹۰). «آیین‌نامه تعیین اعتبار نشریات علمی کشور»، دسترسی <http://semat.research.gov.ir/web/pubs>، تاریخ دسترسی: ۱۳۹۲/۰۶/۰۶.

- [۱۰] کیانیپور راد، منصور و گلنار حجازی (۱۳۸۳). «سقوط اخلاق علمی»، علم و آینده، ش ۹، ص ۷۱ - ۷۷.
- [۱۱] میرزایی، سید آیت‌الله، محمد ابوی اردکان، معصومه قاراخانی و فاطمه شیخ شعاعی (۱۳۸۵). «همترازخوانی در مجلات علمی: مطالعه موردی: مجله جامعه‌شناسی ایران» مجله جامعه‌شناسی ایران، دوره هفتم، ش ۴.
- [۱۲] میرزایی، سید آیت‌الله و معصومه قاراخانی (۱۳۹۱). «شناسایی و تدوین شاخص‌های ارزیابی وضعیت اخلاق علمی در ایران»، طرح پژوهشی مربوط به شورای علمی ارزیابی پژوهش‌های اجتماعی و فرهنگی، دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- [13] Abooyee Ardakan, M., Mirzaie, S. A., Sheikshoaei, F., "The Peer Review Process for Articles in Iran's Scientific Journals", edited by Albert N. Greco, The Essential Scholarly Publishing in Emerging Nation, Toronto University Press (2012).
- [14] Abooyee Ardakan, M., Mirzaie, S. A., Sheikshoaei F., "The Peer Review Process for Articles in Iran's Scientific Journals", Journal of Scholarly Scholarly Publishing. 42, (2), pp: 243-261 (2011).
- [15] Benos, D. J., Kirk, K. L., Hall, J. E., How to Review a Paper. Advances in Physiology Education 27 (2), 47-52 (2003).
- [16] Hernon, P., Schwartz, C., "Editorial Peer Review". Library & Information Science Research 25, 359-361 (2003).
- [17] Reitz, Joan M. ODLIS: Online Dictionary of Library and Information Science. Online available: www.WCSU. edu/Library/odlis.html (20 Jan 2005) (2000).
- [18] Steig, Margaret F., "Refereeing and the Editorial Process: The AHR and Webb", Scholarly Publishing, 99-122 (1983).
- [19] Weller, A. C., Editorial Peer Review: Its Strengths and Weaknesses. Silver Spring, MD: American Society for Information Science and Technology (2001).
- [20] Williamson, A., What Will Happen to Peer Review? Learned publishing 16(1), 15-20 (2003).